

## V.I.LÊNIN NÓI VỀ SỰ NGUY HẠI CỦA CHỦ NGHĨA QUAN LIÊU VÀ CUỘC ĐẤU TRANH CHỐNG TỆ QUAN LIÊU TRONG ĐẢNG

VŨ VĂN GÀU (\*)

**C**hủ nghĩa quan liêu, trong quan niệm của V.I.Lênin, đó chính là "chủ nghĩa địa vị", thứ chủ nghĩa "đem lợi ích của *sự nghiệp* phục tùng lợi ích của *tư tưởng danh vị*, tức là hết sức chú trọng đến *địa vị* mà không đếm xỉa đến công tác; tức là tranh giành nhau để được *bổ tuyển* khi mà đáng lẽ phải đấu tranh cho *những tư tưởng*". Thứ chủ nghĩa quan liêu này là "hoàn toàn không nên có và có hại cho đảng"(1). Đối với một đảng cầm quyền, sự nguy hại của thứ chủ nghĩa quan liêu này, theo ông, là ở chỗ, nó chứa đựng nguy cơ làm suy yếu sức chiến đấu và hạ thấp vai trò lãnh đạo của đảng, làm tiêu tan sự nghiệp cách mạng của đảng, nhất là sự nghiệp lãnh đạo nhân dân xây dựng chế độ xã hội mới.

Ngay từ những ngày đầu bắt tay vào lãnh đạo nhân dân Xôviết xây dựng chế độ xã hội mới sau thắng lợi của Cách mạng tháng Mười Nga vĩ đại, V.I. Lênin đã nhận thấy "toàn bộ công việc của tất cả các cơ quan kinh tế" do Chính quyền Xôviết quản lý đều "bị khốn khổ trước hết về tệ quan liêu" và "những người cộng sản đã trở thành những tên quan liêu". Trước thực trạng đó, ông đã cảnh tỉnh những người cộng sản Nga rằng, "nếu có cái gì làm tiêu

vong chúng ta thì chính là cái đó (tệ quan liêu trong các cơ quan kinh tế - V.V.G.)"(2).

Trong nhiều bài viết, bài phát biểu của mình, V.I.Lênin đã thẳng thắn thừa nhận sự tồn tại, hiện hữu của tệ quan liêu trong bộ máy Chính quyền Xôviết là một sự thực không thể chối cãi. Tệ quan liêu đó không chỉ ăn sâu, bắt rễ trong tiềm thức của không ít chuyên gia tư sản, các công chức cũ trong bộ máy quan liêu của giai cấp tư sản và những phần tử chậm giác ngộ khác đang làm việc trong các cơ quan của Chính quyền Xôviết, làm cho họ trở thành những "công chức quan liêu thâm căn cố đế", mà còn xuất hiện ở nhiều, thậm chí khá nhiều công chức là những đảng viên Đảng Cộng sản Nga, trong đó có cả những công chức cao cấp, những người nắm cương vị lãnh đạo chủ chốt trong Đảng. Những biểu hiện chính của tệ quan liêu ấy, theo ông, là tình trạng quan liêu hoá đến cực độ công tác kế hoạch hoá nền kinh tế quốc dân; tình trạng say sưa với những đề án cải tổ bộ máy hành chính, quá chú trọng vào hình

(\*) Tiến sĩ, Phó trưởng Khoa Triết học, Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia TP.Hồ Chí Minh.

(1) V.I.Lênin. *Toàn tập*, t.8. Nxb Tiến bộ, Mátxcova, 1979, tr.424.

(2) V.I.Lênin. *Sdd.*, t.54, tr.235.

thức bộ máy mà không quan tâm đến hoạt động thực tiễn, chỉ biết "mải mê nghĩ đến các sắc lệnh, các cơ quan", thích thú với việc ban hành sắc lệnh, chuộng giấy tờ, công văn, chỉ thị mà không quan tâm đến việc biến các sắc lệnh, chỉ thị ấy "thành thực tiễn sống động", không chú ý kiểm tra việc chấp hành các sắc lệnh, chỉ thị ấy; thích dùng lời lẽ ba hoa, không thực tế, nói không đi đôi với làm. Đó còn là tác phong làm việc lề mề, hành chính sự vụ, quá sa đà vào các chuyện vụn vặt, chi tiết mà không có cái nhìn toàn cục, có tầm chiến lược, v.v..

Sự nguy hại của chủ nghĩa quan liêu, của tệ quan liêu chủ nghĩa, theo V. I. Lênin, là ở chỗ, nó chứa đựng nguy cơ biến bộ máy Chính quyền Xôviết và các tổ chức của Đảng thành một bộ máy quan liêu mới chứ không phải là một nhà nước công nông thực sự, một chính đảng thực sự của giai cấp công nhân Nga. Nó khiến cho nhiều cán bộ, đảng viên trở thành những kẻ chuyên quyền, độc đoán - "sự độc đoán của các ông quan", thành những "đảng viên cộng sản huênh hoang, ngày hay đêm, bất cứ lúc nào cũng chỉ sẵn sàng viết "các đề cương", đề ra "các khẩu hiệu", đưa ra các điều hoàn toàn trừu tượng" và "những lời tranh luận mệnh danh là có tính nguyên tắc cộng sản chủ nghĩa"(3). Và, do bị "vững lấy quan liêu chủ nghĩa đáng nguyên rủa *cuốn hút* vào công việc thảo công văn, bàn bạc sắc lệnh, soạn thảo sắc lệnh, và công tác sinh động bị chìm ngập trong cái biển giấy tờ ấy" nên "đa số các bộ trưởng dân uỷ và các quan chức cao cấp khác", - V. I. Lênin thẳng thắn thừa nhận, - đang "tự treo cổ mình" một cách vô ý thức"(4).

Nhận thức rõ trong cơ cấu của Chính quyền Xôviết khi đó, "chủ nghĩa quan liêu đã trở thành một cái tật bệnh" chứa đựng trong đó nguy cơ làm suy yếu Đảng, kìm hãm sức sống và tính năng động sáng tạo của quần chúng nhân dân và ngày càng tiến triển theo hướng "gắn liền với xu thế tự phát tiểu tư sản và tình trạng phân tán của xu thế đó", V. I. Lênin đã khẳng định: "Cuộc đấu tranh chống chủ nghĩa quan liêu là tuyệt đối cần thiết và cũng phức tạp như cuộc đấu tranh chống xu thế tự phát tiểu tư sản"(5). Rằng, cuộc đấu tranh chống chủ nghĩa quan liêu và tệ quan liêu chủ nghĩa trong các tổ chức Đảng và bộ máy chính quyền để loại trừ những ảnh hưởng nguy hại của nó là một cuộc đấu tranh lâu dài và phải được tiến hành một cách có hệ thống. Sở dĩ "chúng ta không thể đấu tranh hoàn toàn có kết quả chống chủ nghĩa quan liêu" trong Đảng là bởi các tổ chức cơ sở Đảng chưa được củng cố một cách vững chắc, năng lực lãnh đạo, quản lý của những cán bộ, đảng viên được giao trọng trách lãnh đạo công cuộc phát triển kinh tế chưa được nâng cao và chế độ dân chủ "không được thực hiện đầy đủ"(6). Những kẻ quan liêu trong các tổ chức Đảng và bộ máy chính quyền thường dựa vào những điểm yếu trong công tác tổ chức của Đảng và những sơ hở, non kém trong hệ thống quản lý của bộ máy chính quyền để ẩn náu. Chúng sống bám vào cơ thể Đảng, lợi dụng việc "thực hiện dân chủ chưa đầy đủ" trong sinh hoạt Đảng để trốn tránh phê bình và tự phê bình. Chúng đặc

(3) V. I. Lênin. *Sdd.*, t.42, tr.432, 435.

(4) V. I. Lênin. *Sdd.*, t.44, tr.444.

(5) V. I. Lênin. *Sdd.*, t.43, tr.37.

(6) Xem: V. I. Lênin. *Sdd.*, t.43, tr.44-45.

biệt sợ tính công khai và sợ bị quần chúng giám sát nên thường sử dụng triệt để quyền lực của mình, hoặc dùng thủ đoạn mị dân để củng cố địa vị của mình. Chính điều đó đã làm cho cuộc đấu tranh chống chủ nghĩa quan liêu và tệ quan liêu trong Đảng càng trở nên phức tạp và không thể giành được thắng lợi trong một thời gian ngắn.

Thừa nhận chủ nghĩa quan liêu đã trở thành căn bệnh trầm trọng trong các tổ chức Đảng và nạn quan liêu hoá bộ máy kinh tế của Chính quyền Xôviết ngày một trở nên phổ biến, V.I.Lênin đã yêu cầu "thực hiện một chế độ chữa bệnh nghiêm ngặt" để loại trừ mọi ảnh hưởng nguy hại của chủ nghĩa quan liêu và nạn quan liêu hoá, "để bằng bất cứ giá nào cũng sẽ đoạn tuyệt được với cái cảnh hỗn độn, lộn xộn, cái bệnh ban bệ, cái cảnh bù đầu bàn bạc và soạn thảo công văn, đoạn tuyệt hẳn, suy tính kỹ lưỡng về chế độ công tác và xây dựng lại chế độ ấy một cách triệt để"(7). Và, để xây dựng lại chế độ công tác trong các tổ chức Đảng và bộ máy kinh tế của Chính quyền Xôviết một cách triệt để, theo V.I.Lênin, cần phải xác định rõ việc chấn chỉnh lại "công việc đang quan liêu đến ghê tởm", kiên quyết loại trừ bệnh quan liêu giấy tờ bằng mọi giá và nhất là phải thường xuyên kiểm tra tiến trình thực hiện công việc này trên thực tế - đó là nhiệm vụ trọng tâm mà mỗi cán bộ, đảng viên của Đảng đều phải thực thi với tinh thần trách nhiệm cao.

Nhận thức rõ một trong những nguyên nhân dẫn đến việc "khôi phục chế độ quan liêu" trong Đảng và dẫn đến tình trạng quan liêu hoá ngày càng trầm trọng trong bộ máy Chính quyền Xôviết là "tình trạng lạc hậu về văn hoá của nước Nga" khi đó - "tình trạng lạc hậu về văn hoá ấy làm ô

nhục Chính quyền Xôviết", - V.I.Lênin đã khẳng định rằng, để xoá bỏ chủ nghĩa quan liêu và loại trừ tận gốc tệ quan liêu, những người cộng sản Nga "cần phải tiến hành một công tác lớn lao về giáo dục, tổ chức, văn hoá". Công tác này, theo ông, "không thể nào dùng pháp luật mà hoàn thành nhanh chóng được, nó đòi hỏi một công tác lớn lao và lâu dài"(8). Và, phương thức tốt nhất để nâng cao trình độ văn hoá, trình độ lý luận cho cán bộ, đảng viên, theo ông, là gắn liền lý luận với thực tiễn cách mạng, "tổ chức thực tiễn trong hàng ngũ công nhân và nông dân", tổ chức công việc trong thực tế, biến lý luận, cương lĩnh, đường lối chính sách thành thực tiễn và làm cho nó "trở nên sinh động nhờ thực tiễn, được sửa chữa bằng thực tiễn, được kiểm tra lại trong thực tiễn, mà lời nói của Mác: "mỗi bước tiến của phong trào thực tế còn quan trọng hơn là cả một tá cương lĩnh", tỏ ra đặc biệt đúng"(9).

Khi chưa thể xoá bỏ chủ nghĩa quan liêu tận gốc, chưa thể loại trừ triệt để tệ quan liêu trong các tổ chức Đảng và bộ máy Chính quyền Xôviết thì một trong những biện pháp có hiệu quả nhất để khắc phục tình trạng đó, theo V.I.Lênin, là phải thay đổi phương thức hoạt động của Đảng, của Chính quyền Xôviết để giải phóng cho cán bộ, đảng viên, nhất là những cán bộ, đảng viên nắm cương vị lãnh đạo thoát khỏi nạn hạp hành triền miên, nạn công văn giấy tờ chồng chất để họ có nhiều thời gian đi vào tổ chức hoạt động trong phong trào thực tiễn và qua đó, biến lời nói thành việc làm, cương lĩnh hành động, để họ tự giáo dục và rèn luyện thông qua hoạt động

(7) V.I.Lênin. *Sdd.*, t.44, tr.445.

(8) V.I.Lênin. *Sdd.*, t.38, tr.199.

(9) V.I.Lênin. *Sdd.*, t.35, tr.243.

thực tiễn sinh động và sự kiểm tra, kiểm soát của quần chúng công nông. Rằng, để thay đổi phương thức hoạt động của các cơ quan trung ương, khắc phục chủ nghĩa quan liêu, bổ sung cho các cơ quan này những sinh lực mới thì cần phải nhanh chóng kiện toàn đội ngũ cán bộ theo hướng "thà ít mà tốt", nhanh chóng giải phóng những cơ quan này khỏi những công việc sự vụ tẻ nhạt; đồng thời, phải thường xuyên tổng kết kinh nghiệm, dựa vào công tác thực tiễn của các cơ quan địa phương và sự giúp đỡ, kiểm tra của quần chúng công nông. V.I.Lênin nhấn mạnh: "Cuộc đấu tranh chống sự lệch lạc quan liêu chủ nghĩa đối với tổ chức Xôviết, được đảm bảo bởi tính vững chắc của những mối liên hệ gắn liền các Xôviết với "nhân dân", nghĩa là với những người lao động" và "bởi tính chất linh hoạt và mềm dẻo của những mối liên hệ đó". Rằng, chính mối liên hệ, sự gắn bó giữa các tổ chức Đảng và bộ máy Chính quyền Xôviết với quần chúng công nông "đã tạo ra những hình thức đặc biệt của sự bãi miễn và của thứ kiểm tra khác từ dưới lên, những hình thức mà hiện nay chúng ta phải thật cố gắng phát triển... Không gì ngu dại hơn là biến các Xôviết thành một cái gì cứng đờ, thành một cái gì độc lập tự tại". Và, một khi còn "phải thi hành chế độ chuyên chính cá nhân *trong những quá trình công tác nào đó*, trong những chức năng *thuần túy có tính chất thực hành nào đó*, - thì những hình thức và những phương pháp kiểm tra từ dưới lên, càng phải hết sức muôn vẻ để làm tê liệt mọi khả năng, dù nhỏ đến đâu, dẫn tới xuyên tạc Chính quyền Xôviết, để tiếp tục và luôn luôn trừ cho tiệt cái thứ cổ đại chủ nghĩa quan liêu"(10). Tăng cường sự gắn bó giữa các tổ chức Đảng và Chính quyền Xôviết với quần chúng công nông "để đấu

tranh chống các bệnh lề mề quan liêu", theo V.I.Lênin, cần phải xây dựng và triệt để thi hành quy chế tiếp dân cả trong giờ và ngoài giờ làm việc, cả trong ngày chủ nhật và các ngày lễ, "quy chế về ngày giờ mở cửa tiếp công chúng cần phải được yết thị ở từng cơ quan"; tạo điều kiện để sao cho việc lui tới các cơ quan của dân "được tự do, hoàn toàn không cần có giấy phép nào cả" và "không mất tiền"; phải có sổ sách để ghi chép những yêu cầu của dân; cán bộ có nghĩa vụ phải trả lời, bằng miệng hoặc bằng giấy, tất cả những điều dân đòi hỏi; đồng thời, phải thường xuyên kiểm tra chặt chẽ việc tiếp dân và giải quyết yêu cầu của dân.

Một biện pháp nữa không thể thiếu và hết sức quan trọng để xoá bỏ triệt để chủ nghĩa quan liêu và tệ quan liêu trong Đảng, theo V.I.Lênin, là thực hành dân chủ sâu rộng, tích cực tìm ra những hình thức thích hợp để thực hiện dân chủ trong thực tiễn, gắn dân chủ với kỷ luật, kỷ cương, chống dân chủ không giới hạn và chủ nghĩa vô chính phủ, đồng thời có những biện pháp thích hợp làm cho toàn thể quần chúng công nông tham gia một cách thiết thực, có hiệu quả vào công việc quản lý nhà nước. V.I.Lênin yêu cầu "phải có thật nhiều các biện pháp, phương pháp, phương thức, ý kiến chỉ dẫn thiết thực, đã được áp dụng thử trên thực tiễn, đã được kiểm tra qua những kết quả đã thu được, để đạt tới mục đích chủ yếu của chúng ta là: "công nhân hoá" các bộ máy của chúng ta nhiều hơn nữa, rộng hơn nữa, nhanh hơn nữa, tốt hơn nữa", - thu hút công nhân và nông dân lao động nhiều hơn nữa vào việc tham gia quản lý công nghiệp và kinh tế quốc dân nói chung"(11). Chỉ khi nào

(10) V.I.Lênin. *Sđđ.*, t.36, tr.253-254.

(11) V.I.Lênin. *Sđđ.*, t.40, tr.164.

toàn thể nhân dân tham gia một cách tích cực vào công việc quản lý nhà nước thì khi đó, theo V.I.Lênin, chủ nghĩa quan liêu và tệ quan liêu trong Đảng mới được xoá bỏ tận gốc.

Cùng với việc thực hiện dân chủ hoá, "công nhân hoá" các tổ chức Đảng và bộ máy nhà nước, việc thường xuyên tiến hành công tác kiểm tra và xây dựng một hệ thống bộ máy kiểm tra có sự tham gia đông đảo của quần chúng công nông, V.I.Lênin khẳng định, cũng là một biện pháp quan trọng để chống tệ quan liêu trong Đảng. Theo ông, để việc đấu tranh chống chủ nghĩa quan liêu và tệ quan liêu trong Đảng có kết quả thì nhất thiết phải "cải tổ cơ quan kiểm tra nhà nước thành cơ quan thanh tra công nhân" và hãy để cho quần chúng công nông "tự mình quan sát, học tập và nắm vững công tác này"; đồng thời, phải làm sao cho họ "thâm nhập vào tất cả các cơ quan nhà nước, kiểm soát được tất cả bộ máy nhà nước", "làm sao cho đông đảo quần chúng không đảng phái kiểm tra được mọi công việc nhà nước và học tập tự quản lý lấy nhà nước"(12).

Đấu tranh chống chủ nghĩa quan liêu và tệ quan liêu trong Đảng, theo V. I.Lênin, còn cần phải thiết lập chế độ trách nhiệm cá nhân, thường xuyên kiểm tra việc thực hiện trách nhiệm cá nhân ấy một cách nghiêm ngặt. Rằng, "đấu tranh chống cái vũng lầy chủ nghĩa quan liêu và bệnh giấy tờ bằng cách kiểm tra người và kiểm tra công việc thực tế, tổng cổ một cách không thương xót những công chức thừa, giảm biên chế, thay đổi những đảng viên cộng sản không nghiêm túc học tập việc quản lý"(13).

Chủ nghĩa quan liêu và tệ quan liêu trong Đảng là một căn bệnh hết sức nguy hiểm, chứa đựng nguy cơ làm suy yếu Đảng, làm tiêu tan sự nghiệp cách mạng của Đảng. Đấu tranh chống chủ nghĩa quan liêu và xoá bỏ tận gốc tệ quan liêu trong Đảng - đó là công việc nhất thiết phải làm đối với một đảng cầm quyền, và đó cũng là một công việc lâu dài và hết sức phức tạp. Để giành thắng lợi, cuộc đấu tranh này cần phải được tiến hành một cách có hệ thống với nhiều giải pháp, biện pháp trong đó việc thực hành dân chủ, phát triển văn hoá và nâng cao trình độ quản lý cho cán bộ, đảng viên, thiết lập mối quan hệ gắn bó giữa Đảng và quần chúng công nông, cải tổ cơ cấu tổ chức và chế độ công tác, thực hiện chế độ dân kiểm tra và tham gia công việc quản lý nhà nước,... là những giải pháp quan trọng, không thể thiếu. Đó là những điều mà V.I.Lênin đã nói về sự nguy hại của chủ nghĩa quan liêu và cuộc đấu tranh chống tệ quan liêu trong Đảng. Nhắc lại những điều mà V.I.Lênin nói về sự nguy hại của chủ nghĩa quan liêu và cuộc đấu tranh chống tệ quan liêu trong Đảng, thiết nghĩ, là cần thiết và bổ ích khi mà trong công cuộc đổi mới đất nước, nhất là trong cuộc vận động xây dựng, chỉnh đốn Đảng theo *Di chúc* của Chủ tịch Hồ Chí Minh, Đảng ta đã khẳng định, cùng với việc chống "quốc nạn" tham nhũng, việc chống chủ nghĩa quan liêu và tệ nạn quan liêu trong Đảng, cũng là một nhiệm vụ cấp bách và hết sức quan trọng để xây dựng Đảng ta thành một Đảng trong sạch, vững mạnh.□

(12) V.I.Lênin. *Sdd.*, t.40, tr.146.

(13) V.I.Lênin. *Sdd.*, t.44, tr.453.

toàn thể nhân dân tham gia một cách tích cực vào công việc quản lý nhà nước thì khi đó, theo V.I.Lênin, chủ nghĩa quan liêu và tệ quan liêu trong Đảng mới được xoá bỏ tận gốc.

Cùng với việc thực hiện dân chủ hoá, "công nhân hoá" các tổ chức Đảng và bộ máy nhà nước, việc thường xuyên tiến hành công tác kiểm tra và xây dựng một hệ thống bộ máy kiểm tra có sự tham gia đông đảo của quần chúng công nông, V.I.Lênin khẳng định, cũng là một biện pháp quan trọng để chống tệ quan liêu trong Đảng. Theo ông, để việc đấu tranh chống chủ nghĩa quan liêu và tệ quan liêu trong Đảng có kết quả thì nhất thiết phải "cải tổ cơ quan kiểm tra nhà nước thành cơ quan thanh tra công nhân" và hãy để cho quần chúng công nông "tự mình quan sát, học tập và nắm vững công tác này"; đồng thời, phải làm sao cho họ "thâm nhập vào tất cả các cơ quan nhà nước, kiểm soát được tất cả bộ máy nhà nước", "làm sao cho đông đảo quần chúng không đảng phái kiểm tra được mọi công việc nhà nước và học tập tự quản lý lấy nhà nước"(12).

Đấu tranh chống chủ nghĩa quan liêu và tệ quan liêu trong Đảng, theo V. I.Lênin, còn cần phải thiết lập chế độ trách nhiệm cá nhân, thường xuyên kiểm tra việc thực hiện trách nhiệm cá nhân ấy một cách nghiêm ngặt. Rằng, "đấu tranh chống cái vũng lầy chủ nghĩa quan liêu và bệnh giấy tờ bằng cách kiểm tra người và kiểm tra công việc thực tế, tổng cổ một cách không thương xót những công chức thừa, giảm biên chế, thay đổi những đảng viên cộng sản không nghiêm túc học tập việc quản lý"(13).

Chủ nghĩa quan liêu và tệ quan liêu trong Đảng là một căn bệnh hết sức nguy hiểm, chứa đựng nguy cơ làm suy yếu Đảng, làm tiêu tan sự nghiệp cách mạng của Đảng. Đấu tranh chống chủ nghĩa quan liêu và xoá bỏ tận gốc tệ quan liêu trong Đảng - đó là công việc nhất thiết phải làm đối với một đảng cầm quyền, và đó cũng là một công việc lâu dài và hết sức phức tạp. Để giành thắng lợi, cuộc đấu tranh này cần phải được tiến hành một cách có hệ thống với nhiều giải pháp, biện pháp trong đó việc thực hành dân chủ, phát triển văn hoá và nâng cao trình độ quản lý cho cán bộ, đảng viên, thiết lập mối quan hệ gắn bó giữa Đảng và quần chúng công nông, cải tổ cơ cấu tổ chức và chế độ công tác, thực hiện chế độ dân kiểm tra và tham gia công việc quản lý nhà nước,... là những giải pháp quan trọng, không thể thiếu. Đó là những điều mà V.I.Lênin đã nói về sự nguy hại của chủ nghĩa quan liêu và cuộc đấu tranh chống tệ quan liêu trong Đảng. Nhắc lại những điều mà V.I.Lênin nói về sự nguy hại của chủ nghĩa quan liêu và cuộc đấu tranh chống tệ quan liêu trong Đảng, thiết nghĩ, là cần thiết và bổ ích khi mà trong công cuộc đổi mới đất nước, nhất là trong cuộc vận động xây dựng, chỉnh đốn Đảng theo *Di chúc* của Chủ tịch Hồ Chí Minh, Đảng ta đã khẳng định, cùng với việc chống "quốc nạn" tham nhũng, việc chống chủ nghĩa quan liêu và tệ nạn quan liêu trong Đảng, cũng là một nhiệm vụ cấp bách và hết sức quan trọng để xây dựng Đảng ta thành một Đảng trong sạch, vững mạnh.□

(12) V.I.Lênin. *Sđd.*, t.40, tr.146.

(13) V.I.Lênin. *Sđd.*, t.44, tr.453.